

Nr 299.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående tomt för statens normalskola; given Stockholms slott den 20 oktober 1944.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gösta Bagge.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 oktober 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON.

Efter gemensam beredning med cheferna för försvars-, kommunikations- och finansdepartementen anför chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Bagge, följande.

Jämlikt beslut av 1943 års riksdag står förutvarande högre lärarinneseminariets övningsskola under utbyggnad till ett högre samläroverk i Stockholm, benämnt statens normalskola. Tomt till nybyggnad för läroverket ansågs vid dess inrättande böra ställas till förfogande av staten. I detta hänseende må erinras om följande.

I propositionen 1942: 255 föreslogs bland annat, att nya elementarskolan i Stockholm skulle nedläggas samt att i Stockholm i stället skulle upprättas tre nya läroverk, däribland ett högre allmänt läroverk på Östermalm, benämnt statens normalskola. Förslaget grundade sig på ett av 1940 års

skolutredning avgivet yttrande, vari anförts bland annat: Utredningen hade utgått från att de för statens normalskola erforderliga byggnaderna skulle uppföras av Stockholms stad i likhet med vad som gällde i fråga om övriga byggnader av denna art. Då emellertid normalskolan skulle fullfölja uppgifter, som tidigare åvilat helt statliga anstalter — bland annat att utgöra övningsskola för gymnastiska centralinstitutet — ansåge skolutredningen bestämda skäl tala för en sådan fördelning av de ekonomiska förpliktelserna, att staten ställde tomtmark till förfogande för skolan. Det vore en praktisk nödvändighet, att denna finge sin plats i närheten av gymnastiska centralinstitutets nya lokaler, och tomten borde därför vara belägen i Stadions närhet. Staten innehade därstädes för ifrågavarande ändamål lämplig mark, medan Stockholms stad icke ägde tomtmark i den del av staden, där den nya läroanstalten ansetts böra ligga. — 1942 års riksdag biföll icke Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag.

I anledning av propositionen nr 150 fattade sedermera 1943 års riksdag (skrivelsen nr 229) beslut av innebörd, att högre lärarinneseminiariets övningsskola skulle på närmare angivet sätt successivt utbyggas till ett högre samläroverk i Stockholm, benämnt statens normalskola, och beläget på Östermalm i närheten av Stadion, under förutsättning att Stockholms stad förpliktade sig att i fråga om den nybildade läroanstalten tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostäder åt erforderlig vaktmästarpersonal. Stadsfullmäktige åtog sig sedermera nämnda villkor.

Enligt det vid propositionen 1943: 150 fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden (sid. 16 ff.) hade Stockholms stadsfullmäktige, under återopande av de synpunkter, som anförts i en av föredragande borgarrådet upprättad promemoria, tillstyrkt upprättandet av det beslutade högre samläroverket. I nämnda promemoria hade framhållits såsom rimligt, att staten åtminstone i viss utsträckning bidroge till lokalkostnaderna, förslagsvis i den av 1940 års skolutredning förordade formen, att staden bekostade byggnaderna, men staten, som för övrigt ensam ägde all byggnadsmark i den trakt, där skolan skulle förläggas, uppläte tomt för ändamålet.

Jag uttalade enligt nämnda statsrådsprotokoll, att jag funne det rimligt, att staten, som hade ett starkt intresse i tillkomsten av statens normalskola, framdeles åt staden uppläte tomt för skolans behov. Mot detta uttalande framförde riksdagen icke någon erinran.

Genom beslut den 24 september 1943 anbefalldes Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att efter samråd med vederbörande statliga och kommunala myndigheter till Kungl. Maj:t inkomma med yttrande och förslag angående lämplig tomt för statens normalskola.

Byggnadsstyrelsen har nu såsom lämplig tomt för statens normalskola föreslagit ett område vid Lidingövägen mitt emot Stadion. Styrelsen anför till en början följande.

Av propositionen 1943: 150 framgår, att skolan avses skola förläggas till staten tillhörig mark i närheten av gymnastiska centralinstitutets nybyggnader norr om Stadion.

Byggnadsstyrelsen har undersökt, vilka i statens ägo befintliga områden som skulle kunna komma i fråga för ändamålet, och därvid funnit, att markområdet invid Lidingövägen mitt emot Stadion fyller de angivna

önskemålen. Området, som för närvarande disponeras av Svea artilleriregemente samt arméstabens stalletablisement, utgöres av mark, som enligt fastställd stadsplan ingår i kvarteren Batteriet, Divisionen och Regimentet samt mellan dessa liggande gator. De södra, närmast Valhallavägen liggande delarna av kvarteren Batteriet och Divisionen utgöra en av de mest välbelägna av de i statens ägo befintliga byggnadsplatserna inom Stockholm, varför de synas böra sammanslås och reserveras för bebyggande för något statligt ändamål, där ett centralt och representativt läge är påkallat. Som skoltomt bör därför endast den norra, utmed Lidingövägen och mitt emot Stadion och gymnastiska centralinstitutet belägna höjdplatån komma ifråga.

Den sålunda åsyftade skoltomten komme att mot nordväst begränsas av Lidingövägen och mot nordost och öster av en i terrängen ingående sluttning. Frågan om hur den södra begränsningslinjen bör dragas, är beroende av dels den storlek, som anses erforderlig för tomten, dels ock vilken mark som för ändamålet kan frigöras från nuvarande användning.

Byggnadsstyrelsen, som under hand erhållit uppgift från skolmyndigheternas sida, att en tomt av omkring 20 000 kvadratmeter vore erforderlig, har infordrat yttranden från vederbörande myndigheter rörande lämpligheten av att på den angivna platsen upplåta en tomt av denna storlek. Av byggnadsstyrelsens redogörelse för myndigheternas yttranden inhämtas huvudsakligen följande.

Riksmarskalksämberet hade, efter hörande av intendenten för djurgårdens förvaltning, framhållit, att den föreslagna markupplåtelsen icke gäve anledning till erinran såvitt anginge skoltomtens gränser i väster, norr och öster, men att det beträffande den södra gränsen vore synnerligen önskvärdt, att denna flyttades cirka 40 meter åt norr. I annat fall skulle enligt ämbetets förmenande, innan ännu någon plan hunnit uppgöras för användning av de kvarblivande delarna av generalstabens stalltomt och artilleriområdet fram till Valhallavägen, hinder kunna tänkas uppstå för ett lämpligt utnyttjande av dessa markområden. Jämväl med hänsyn till det höga markvärdet syntes det icke lämpligt, att det söder om den av ämbetet föreslagna gränslinjen belägna området toges i anspråk till skolgård, då området skulle kunna reserveras för andra trängande behov av tomtmark.

Arméns fortifikationsförvaltning hade framhållit, att den i områdets norra del belägna höjdplatån vore den enda plats inom artilleriregementets kasernområde, som medgäve övningar och exercis för eldlednings- och observationspatruller m. m. För arméstabens stall innebure förslaget, att därtill hörande ridhus och stallbarack skulle behöva rivas samt att den redan nu tränga ridplanen avsevärt komme att beskäras. Intill dess de permanenta stallarna utbyggs, så att antalet spiltplatser motsvarade fredsbehovet av hästar, måste även de stallbaracker, som läge på artilleriregementets område, kvarbliva. Förvaltningen kunde icke biträda förslaget till förläggning av statens normalskola med mindre den föreslagna skoltomtens södra begränsningslinje droges omedelbart norr om arméstabens stallbarack och kulfånget vid artilleriregementets pistolskjutningsbana samt tillträde till området icke ägde rum, förrän huvuddelen av artilleriregementet utflyttat till sitt nya etablissement vid Risne.

Djurgårdskommissionen hade anfört, att den i kvarteret Batteriet ingående delen av det ifrågasatta tomtområdet ansåges lyda under djurgårds-

förvaltningens omedelbara vård och förvaltning. Den i kvarteret Regementet ingående delen av området skulle framdeles enligt Kungl. Maj:ts beslut den 19 juni 1942 övergå från artilleriregementets till Livregementets till häst kasernområde. Kvarteren Batteriet och Regementet vore i gällande stadsplan betecknade såsom A-områden. Den del av området, som inginge i kvarteret Divisionen, skulle enligt stadsplanen användas för enskild bebyggelse. Den mellan nämnda kvarter liggande gatumarken hade enligt 1928 och 1931 års avtal mellan kronan och Stockholms stad rörande stadsplan för Ladugårdsgärdet överlåtits till staden, varför det framlagda förslaget förutsatte, att gatumarken återginge till kronan och utlades som kvartersmark. Från kommissionens sida vore icke något att erinra mot att marken inom kvarteret Divisionen, som i sin helhet avsetts skola försälgas för enskild bebyggelse, vid den stadsplaneändring, som bleve erforderlig, utlades som A-område.

Vad anginge värdet av det här ifrågavarande området, hade kommissionen erinrat, att ett huvudsakligen till folkskoletomt avsett område om cirka 21 000 kvadratmeter av Ladugårdsgärde av särskilda skäl (se propositionen 1943: 336) nyligen försålts till ett pris av cirka 1 847 000 kronor.

För att genomföra planen på nu ifrågavarande områdes disposition för statens normalskola samt att avsätta jämväl övriga delar av kvarteret Divisionen som A-område och till det sålunda bildade A-området lägga de inom detsamma belägna, staden nu tillhöriga gatuområdena skulle erfordras dels stadsplaneändring, dels ock överenskommelse med staden rörande återlämnande till kronan av äganderätten till nyssnämnda gatuområden. I samband därmed borde staden åtaga sig att bära kostnaderna för iordningställandet av vissa delar av Valhallavägen utmed det nu avsedda A-området ävensom halva den utmed samma område belägna fortsättningen av Grev Turegatan.

Stadskollegiet hade i skrivelse den 17 februari 1944 förklarat sig icke ha något att erinra mot att ifrågavarande område upplätes såsom tomt till normalskolan.

Med anledning av vad riksmarskalksämberet och fortifikationsförvaltningen anfört rörande beskrifning av tomten har byggnadsstyrelsen inhämtat uttalande från skolöverstyrelsen samt förnyat yttrande från stadskollegiet. Av byggnadsstyrelsens redogörelse för dessa yttranden inhämtas i huvudsak följande.

Skolöverstyrelsen hade funnit en nedskärning av tomten till 15 000 kvadratmeter försvarlig, om man endast toge hänsyn till behovet för normalskolan och det psykologisk-pedagogiska institut, som skulle anknytas till läroverket. Man syntes emellertid även böra taga i sikte behovet av utrymme för två andra statliga läroanstalter, som borde anknytas till normalskolan, nämligen statens skolköksseminarium och ett statligt handarbetsseminarium.

Stadskollegiet hade efter folkskoledirektionens hörande i skrivelse den 27 april 1944 framhållit, att den föreslagna tomten hade sådan konfiguration och struktur, att den icke kunde effektivt utnyttjas annat än till en del. Det område, som återstode sedan sådana delar undantagits, som icke finge eller kunde bebyggas, inskränktes till omkring 13 000 kvadratmeter och vore i knappaste laget för att lämna plats för läroverket, detta även bortsett från framdeles erforderlig tillbyggnad bland annat för planerade lokaler för

det psykologisk-pedagogiska institutet. Kollegiet ansåge det för sin del uteslutet att minska tomten på förslaget sätt. De på tomtens sydligaste del belägna, artilleriregementet tillhörande ridhus- och magasinsbyggnaderna kunde eventuellt få kvarligga ett eller annat år efter det att läroverket uppförts, varemot de norr om dessa belägna skjulen borde borttagas vid byggnadsarbetenas påbörjande.

Byggnadsstyrelsen har för egen del ansett tomten med den av fortifikationsförvaltningen påfordrade inskränkningen, eller ett område av omkring 11 400 kvadratmeter, vara tillräcklig tills vidare. Styrelsen har anfört:

Tidpunkten för skolans tillträde av tomten är beroende av artilleriregementets utflyttande till Risne, vilket enligt vad styrelsen erfarit torde kunna beräknas äga rum under sommaren 1946. Gentemot vad stadskollegiet senast anfört vill styrelsen framhålla, att kollegiet såsom icke användbar mark betecknat icke blott sluttningen i tomtens nordöstra del utan även den tomtens omgivande förgårdsmarken. Den senare kan naturligtvis utnyttjas som skolgård och sluttningen torde kunna tagas i anspråk som lekplats eller dylikt.

Med den av riksmarskalksämberet föreslagna begränsningen skulle tomten innehålla omkring 13 000 kvadratmeter och med den av fortifikationsförvaltningen påfordrade inskränkningen komme storleken att bli omkring 11 400 kvadratmeter. Sistnämnda yta torde enligt byggnadsstyrelsens mening vara tillräcklig åtminstone tills vidare. Styrelsen anser sig kunna utgå ifrån att arméstabens stalletablisement icke under någon längre tid borde tillåtas kvarligga på dess nuvarande ytterst välbelägna och värdefulla tomt. Frågan om utvidgning av tomten torde framdeles böra tagas under övervägande.

Styrelsen hemställer därför, att såsom tomt för statens normalskola åt staden upplåtes ett område med de begränsningslinjer, som framgå av vid byggnadsstyrelsens skrivelse fogad karta, att området mellan skoltomten och Valhallavägen reserveras som byggnadstomt för statligt ändamål, att skoltomten upplåtes till Stockholms stad, så snart det med hänsyn till militära behov är möjligt samt att djurgårdskommissionen erhåller uppdrag att föranstalta om erforderliga uppställningar med staden.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att statens normalskola skall utgöra övningsskola för gymnastiska centralinstitutet. Institutet har i höst inflyttat i nya lokaler i närheten av Stadion. Praktiska skäl tala för att även normalskolan förläggas till närheten av Stadion; en dylik lösning av lokalfrågan förutsattes även, när beslut fattades om normalskolans upprättande. Byggnaden för detta nya läroverk kommer att bekostas av Stockholms stad. Med hänsyn till det starka intresse, som staten har i tillkomsten av normalskolan, har jag redan tidigare i princip uttalat mig för att staten skall, i syfte att minska stadens kostnader, ställa tomt till förfogande för läroverkets behov; riksdagen har lämnat detta uttalande utan erinran.

Den förläggning av läroverket, som nu föreslagits, nämligen vid Lidingövägen mitt emot Stadion, synes mig lämplig, och jag förordar därför, att er-

Departementschefen.

forderlig byggnadsmark, som bör beräknas jämväl med hänsyn till det psykologisk-pedagogiska institutets lokalbehov, anvisas på föreslagen plats.

I fråga om tomtområdets begränsning i söder ha, såsom den lämnade redogörelsen ger vid handen, olika meningar yppat sig. Efter samråd med cheferna för försvars- och kommunikationsdepartementen anser jag mig böra förorda, att såsom byggnadstomt för statens normalskola — jämte det psykologisk-pedagogiska institutet — ställes till förfogande ett område, omfattande omkring 13 000 kvadratmeter, med de begränsningslinjer, som föreslagits av riksmarskalksämberet, att av staden utan avgift disponeras med nyttjanderätt, så länge området användes för nu avsett ändamål.

Skolöverstyrelsen har i detta sammanhang berört frågan om förläggningen av statens skolköksseminarium och ett blivande statens handarbetsseminarium. Överstyrelsen har ansett, att mark borde reserveras invid statens normalskola för dessa båda institutioner. Till denna fråga är jag icke beredd att taga ställning.

Den av mig förordade tomten omfattar delvis mark, på vilken vissa byggnader, tillhörande försvarsväsendet, äro belägna. När dessa byggnader kunna utrymmas blir beroende dels på tidpunkten för Svea artilleriregementes utflyttning till Järvafältet, vilken enligt uppgjord plan beräknas kunna ske våren 1946, dels på möjligheten att anskaffa nya lokaler för arméstabens stall och ridhus. Jag förutsätter emellertid, att nybyggnaden för läroverket skall kunna givas en sådan placering, att de av nämnda byggnader, som helt eller delvis ligga inom det område, varmed tomten enligt vad jag förordat skall utökas i förhållande till byggnadsstyrelsens förslag, skola tills vidare under en övergångstid kunna kvarligga och disponeras för nuvarande ändamål.

Såsom av djurgårdskommissionens yttrande framgår, förutsätter den nu föreslagna dispositionen av tomten vissa ändringar i de förhållanden, som regleras enligt 1928 och 1931 års avtal mellan kronan och Stockholms stad rörande stadsplan för Ladugårdsgärdet. I enlighet med byggnadsstyrelsens förslag bör uppdrag lämnas åt kommissionen att upptaga förhandlingar i ämnet med staden. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att med Stockholms stad ingå de överenskommelser, som må föränledas av den föreslagna användningen av tomten såsom byggnadsmark för statens normalskola.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels medgiva, att det av mig förordade, i Ladugårdsgärdet ingående området om cirka 13 000 kvadratmeter må, sedan erforderlig ändring i gällande avtal mellan kronan och Stockholms stad rörande stadsplan för Ladugårdsgärdet

kommit till stånd, utan avgift ställas till Stockholms stads förfogande såsom tomt för statens normalskola,

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att med Stockholms stad sluta det avtal rörande stadsplanen för Ladugårdsgärdet, som härav må föränledas.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Gösta Malmberg.